

ההיסטוריה של השפה העברית

כתב עברי

כְּתָב דְּעֵץ (או כתב רֶעֶץ) הוא שמו של הכתב העברי-כנעני הקדום שבו השתמשו בממלכת יהודה ובממלכת ישראל לפני גלות בבל (המאה השישית לפנה"ס). בכתב זה עשרים ושתיים אותיות, המייצגות 23 עיצורים בעברית של תקופת המקרא (כאשר האות שי"ן מייצגת שני עיצורים שונים: ש ו- ש).

כ	י	ת	ה	ז	ו	ה	ד	ג	ב	א
kaf	yod	ṭet	het	zayin	waw	he	dalet	gimel	beyt	'alef
k	y	t	h	z	w	h	d	g	b	·
ט	ש	ר	ק	פ	ע	א	נ	מ	ל	
taw	šin	reš	qop	šade	pe	'ayin	samek	nun	mem	lamed
t	š	r	q	š	p	·	s	n	m	l

לוח גָּזֶר, המתוארך למאה העשירית לפנה"ס, הוא העדות הקדומה ביותר המצויה בידינו לעברית הכתובה בכתב דעץ. כפי שניתן לראות מן הכתובת בלוח, כתב הדעץ הוא כתב עיצורי מיסודו, ואין בו ייצוג לתנועות. אמות הקריאה (אותיות אהוי"י) לציון תנועות הוספו בהדרגה בשלבים מאוחרים יותר.

ירחואספ|ירחוז
 רע|ירחולקש
 ירחועצדפשת
 ירחקצרשערמ
 ירחקצרוכל
 ירחוזמר
 ירחקצ

כ י א ב ג ד ה ו ז ח ט י כ ל מ נ ס ע פ ק ר ש ת
 א ב ג ד ה ו ז ח ט י כ ל מ נ ס ע פ ק ר ש ת
 א ב ג ד ה ו ז ח ט י כ ל מ נ ס ע פ ק ר ש ת
 א ב ג ד ה ו ז ח ט י כ ל מ נ ס ע פ ק ר ש ת
 א ב ג ד ה ו ז ח ט י כ ל מ נ ס ע פ ק ר ש ת
 א ב ג ד ה ו ז ח ט י כ ל מ נ ס ע פ ק ר ש ת
 א ב ג ד ה ו ז ח ט י כ ל מ נ ס ע פ ק ר ש ת

אבי(ה)

אב(ה)

מימין – הכתובת בכתב עברי מרובע (אותיות ימינו)

באמצע – הכתובת בכתב דעץ כפי שמופיעה בלוח

מימין – צילום של לוח גזר

הכתובת בת תשע השורות היא מעין לוח שנה חקלאי המפרט את הפעולות החקלאיות הנהוגות בכל חודש (ירח=חודש) או בצמדי-חודשים (=ירחו):

יֶרַח אֶסְיָא (י) - שני חודשי אסיף - תשרי וחשוון.	יֶרַח קְצִיא (י) שְׁעוֹרִים - חודש קציר השעורים - חודש אייר.
יֶרַח זְרַע - הזריעה בכסלו ובטבת.	יֶרַח קְצוֹר וְכַלְהָה - חודש סוף הקציר וקציר החיטה - חודש סיוון.
יֶרַח לְקַשׁ - שני חודשי זריעה מאוחרת - שבט ואדר.	יֶרַח זְמַר - שני חודשים של בציר - תמוז ואב.
יֶרַח עֲצַד פְּשֵׁתָה (ה) - חודש עקירת הפשתה - חודש ניסן.	יֶרַח קָץ - חודש הקיץ, קטיף פרות הקיץ, למשל תאנים - חודש אלול.

הערות: א) הניקוד המוצע פה הוא ניסיון מלומד להתחקות אחר הגיית המילים, אך אין אנו יודעים בוודאות כיצד הן נהגו בעברית המקראית (הניקוד המוכר לנו כיום החל להתגבש כ-1,600 שנה אחר כך). ב) השם "אביה" (בתחתיית הכתובת) היה כנראה שמו של כותב הכתובת.

הכתב המרובע שבו אנו משתמשים כיום

לקראת המאה הרביעית לפנה"ס החלו תושבי יהודה להשתמש בכתב הקארמי המרובע (הכתב בו אנו משתמשים גם כיום) במקומו של כתב דעץ. הארמים פיתחו את הכתב המרובע של הקאשורים, שגם הוא גלגול של כתב דעץ. על-פי המסורת, המעבר לכתב הארמי נעשה בהוראתו של עזרא הסופר בימי הבית השני. אחת הסברות היא שבכך רצה עזרא לבדל את היהודים מן השומרונים (שמשתמשים בגרסה ייחודית משלהם לכתב דעץ עד היום). וכך נכתב בתלמוד:

"בתחילה נתנה תורה לישראל בכתב עברי (=כתב דעץ) ולישון הקודש, חזרה וניתנה להם בימי עזרא

בכתב אשורי (=הכתב המרובע) ולישון ארמי" (מסכת סנהדרין כב, ע"ב)

האות בכתב עברי מרובע	האות בכתב הארמי	האות בכתב העברי העתיק (דעץ)
ל	𐤌	𐤋
מ/ם	𐤍	𐤎
נ/ן	𐤏	𐤐
ס	𐤑	𐤒
ע	𐤓	𐤔
פ/ף	𐤔	𐤕
צ/ץ	𐤕	𐤖
ק	𐤖	𐤗
ר	𐤗	𐤘
ש	𐤘	𐤙
ת	𐤙	𐤚

האות בכתב עברי מרובע	האות בכתב הארמי	האות בכתב העברי העתיק (דעץ)
א	𐤀	𐤁
ב	𐤁	𐤂
ג	𐤂	𐤃
ד	𐤃	𐤄
ה	𐤄	𐤅
ו	𐤅	𐤆
ז	𐤆	𐤇
ח	𐤇	𐤈
ט	𐤈	𐤉
י	𐤉	𐤊
כ/ך	𐤊	𐤋

הידעתם?

- העברית היא שפה שמית צפון-מערבית מטיפוס כנעני. כתב הדעץ היה משותף לכל השפות הכנעניות במזרח הקדום.
- כתב הדעץ העברי-כנעני הוא אבי כל הכתבים הפונטיים בעולם! ממנו התפתחו, בין היתר, הכתב הארמי המרובע, הכתב היווני והכתב הלטיני.
- כתב פונטי הוא כתב שכל אחת מאותיותיו מייצגת צליל בשפה – עיצורים ו/או תנועות (בניגוד, למשל, להירוגליפים – כתב התמונות של החרטומים במצרים).